

Antero Ryhänen 14.5.2017

RYHÄSEN SUVUN JUURISTA

Elisenvaaran pogostan Ryhälä Laatokan länsirannalla lienee Ryhäsen suvun vanhin tiedossa oleva asuinsija. Elisenvaara oli jo 1200-luvulla varakas turkiskaupan keskus, jonne turkiksia tuotiin Suomen ja Vianan laajoilta saloilta. Vauraus herätti novgorodilaisten, saksalaisten, ruotsalaisten ja liettualaisten kiinnostuksen Karjalaan. Karjala oli milloin Novgorodin, milloin taas Liettuan ruhtinaiden raskaan verotuksen alainen. Verorasitus ja jatkuvat sodat olivat oletettavasti syynä esi-isiemme muuttoliikkeeseen Savoan, Puumalan neljänneskuntaan.

Karjalaisten ikivanha itäinen kulkureitti vesistöä pitkin kulki Laatokasta Ouluun. Turun linnan vouti Simo Tuomaanpoika ja kuningas Kustaa Vaasan sihteeri Jaakko Teitti kirjasivat sen muistiin tarkastuskertomuksessaan vuonna 1556 Nousia Karjalaisen kuvauksen mukaan. Reitin arvellaan olleen huomattavasti vanhempi karjalaisten kauppa- ja erätie. Tätä pitkin savolaisasutus levisi pohjoista kohti. Savolaisten asutettua Kallaveden rannat katkesi karjalaisten kauppatie Ouluun. Tästä aiheutui erittäin raakoja hävitysretkiä savolaisten ja karjalaisten välille.

Ryhäsiä tiedetään olleen Puumalassa kolme perhettä vuonna 1551. Savon talonpojat kirjoittivat vuonna 1545 kuninkaalle verovalituksessaan seuraavasti: ”mutta sitten tapahtui, että meitä alkoi kasvaa niin monta yhdelle talolle, niin että me emme voineet siinä elää. Sen tähden erkanimme ja rakensimme taloja erämaillemme”.

Veroluettelon mukaan Ryhälänmäki oli Puumalan Ryhästen erämaata. Ryhälänmäki esiintyy nimenä jo vuoden 1550 veroluetteloissa, vaikka siellä ei silloin vielä Ryhäsiä asunutkaan. 1540-luvulta alkaen kruunu alkoi panna Ylä-Savon alueen taloja verolle. Viimeistään 1550-luvulla olivat kaikki Ylä-Savon talot verokirjoissa ja vuoden 1561 verotarkastuksessa niiden omistamat tilukset jo luettelointiin. Vuonna 1694 Mikkelissä oli yksi perhe Ryhäsiä, Juvalla kaksi perhettä, Puumalassa viisi perhettä, Sulkavalla kolme perhettä, Rantasalmella yksi perhe ja Iisalmessa seitsemän perhettä.

Puumalasta suku levisi Etelä- ja Pohjois-Karjalaan, sillä Ruotsin ja Venäjän välinen raja siirtyi satojen vuosien ajan itään päin. Enon Luhtapohjan Ryhäset ovat vielä 1970-luvulla kertoneet esi-isiansä tulleen Ruotsista. Käkisalmen läänin alueella esiintyviä Ryhäsiä pidetään etunimiensä puolesta läntisinä tulokkaina.

Ryhästen muuttoliike jatkui Pohjois-Pohjanmaalle ja itään aina Kostamukseen saakka. Juveliuksen vuonna 1886 tallentaman muistitiedon mukaan Ryhäsen suku on muuttanut Iisalmesta sotien jälkeen. Kostamukseen Ryhäsiä saapui todennäköisesti vuoden 1718

ryöstöretken jälkeen. Gerasim Rugojevin arvioidaan syntyneen n. vuonna 1700. Hänen suomalainen etunimensä ei ole tiedossa, mikä on vaikeuttanut tämän sukuhaaran tutkimista. Kostamukselainen kirjailija Jaakko Rugojev on niinkään kertonut esi-isiensä olleen Ylä-Savon Ryhäsiä.

Ruotsin ja Venäjän raja näytti erottavan savolaiset ja karjalaiset myös niin, että Ruotsin puolella asuvat savolaiset olivat luterilaisia ja Venäjän puolella asuvat karjalaiset ortodokseja. Savolaiset eroavat karjalaisista myös murteensa ja sukunimensä perusteella. Savolainen sukunimi on maamme vanhin tavallisen kansan keskuudessa oleva sukunimijärjestelmä, jonka arvellaan syntyneen jo 1200 –luvulla. Savolaiset sukunimet muodostuivat joko paikannimen tai henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella, lisättynä savolaisten ikiomalla ”aatelistunnuksella”, –nen päätteellä. Karjalaiset sukunimet olivat lyhyitä, usein eläinten nimiä. *Ryhä* –sana tunnetaan Torniojokilaaksossa tarkoittavan paksua niskaa. Pohjois-Pohjanmaalla eräkirjailija Karsikas kertoo teeren paloittelusta: ”Irrotin teeren selkälihat eli *ryhät*”. Muualta Suomesta en ole löytänyt *ryhä* –sanaa. Tarkoittaisiko tämä sana vahvaa miestä?

Ryhäsen suku ei ole kovin suuri. Väestörekisterikeskuksen sukunimitilaston mukaan 8.5.2017 sukunimeä Ryhänen kantaa 1653 henkilöä, 833 miestä ja 820 naista. Heistä Suomessa asuu 1590 ja ulkomailla 63 henkilöä. Eniten Ryhäsiä asuu nykyään pääkaupunkiseudulla, kolmisensataa henkilöä ja Iisalmessa parisataa henkilöä.

Juha Rönkkö on Maantarkastusluettelosta selvittänyt Iisalmen Ryhäsiä. Oma sukupuuni näyttäisi tutkimuksen perusteella seuraavanlaiselta:

Pekka Ryhänen syntynyt noin vuonna 1525
Pekka Ryhänen s. n. 1550
Olli Ryhänen s. n. 1580
Pekka Ryhänen s. 1610
Lauri Ryhänen s. 1650 Rutakko
Lauri Ryhänen s. 1668 Vänninmäki
Paavo Ryhänen s. 1708 Jokela
Eero Ryhänen s. 1744 Jokela
Eero Ryhänen s. 1773 Jokela
Eero Ryhänen s. 1799 Jokela
Eero Ryhänen s. 1823 Jokela
Paavo Ryhänen s. 1860 Jokela
Matti Ryhänen s. 1899 Jokela
Antero Ryhänen s. 1945 Jokela
Anssi Ryhänen s. 1978 Jokela
Paavo Ryhänen s. 2012 Tampere

Pojanpoikani Paavo on siis kuudestoista Ryhänen suoraan alenevassa polvessa.

Vireillä oleva DNA-tutkimus eri puolella Suomea asuvista Ryhäsisistä antaa mahdollisesti lisätietoa suvun juurista historiadokumentteja edeltävältä ajalta.

LÄHTEET:

Könönen, A. & Kirkinen H. 1975. *Pohjois-Karjalan historia I*. Keskiajasta Stolbovan rauhaan. Karjalaisen kulttuurin edistämisseätiö. Kustannuskiila Oy. Kuopio.

Pirinen, K. 1982. *Savon historia II: 1*. Rajamaakunta asutusliikkeen aikakautena 1534-1617. Kustannuskiila Oy. Kuopio.

Ruuth, M., Harmaja, L., Salomies, I., Teräsvuori, K., Waris, H. (toimituskunta) 1947. *Savon historia I*: Esihistoria ja keskiaika. Savon Sanomat. Kuopio.

Salonheimo, V. 1990. *Savon historia II:2*. Savo suurvallan valjaissa 1618-1721. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja N:o 11. Kustannuskiila Oy. Kuopio.

Ylä-Savon asutuksen itäiset juuret. 1989. Ylä-Savon instituutti.

www.vaestorekisterikeskus.fi Noudettu 14.5.2017.